

דברי משה

פרשת נח

תשפ"ד

יעקב דה הז 8/7 רמות א' ירושלים

02 – 5715091

©

פרשת נח בין נח לאברהם

"אלה תולדת נח נח איש צדיק תמים היה בדרתיו
את האלהים התהלך נח". (בראשית פרק 1 פסוק ט)

"אמר רבי יוחנן בדורותיו ולא בדורות אחרים, וריש
לקיש אמר בדורותיו כל שכן בדורות אחרים".
(מסכת סנהדרין קח.)

"יש מרבתינו דורשים אותו לשבת, כל שכן שאלו
היה בדור צדיקים היה צדיק יותר, ויש שדורשים
אותו לגנאי, לפי דורו היה צדיק, ואלו היה בדורו של
אברהם לא היה נחשב לכולם". (רש"י)

יש לשאול במאמר חז"ל, כיון שהעידה התורה הקדושה על נח
שהיה צדיק תמים, א"כ מה שייך לומר שהוא היה צדיק ותמים רק
ביחס לדורו ולא לדורו של אברהם ?

גם דברי חז"ל שאילו היה נח בדורו של אברהם לא היה נחשב
נח לכולם צריכים ביאור, האם התארים צדיק או תמים תלויים
בזמן או מקום, אם אכן כפי שהעידה התורה הגיע נח לדרגות של
צדיק ותמים, הרי שזוהי דרגתו בכל זמן ובכל מקום, מה אם כן
כוונת הדורשים אותו לגנאי, שאילו היה בדור אחר לא היה נחשב
לכולם ?

מה גם שנח חי בדור שהיו כולם רשעים גמורים, דור עשירי
לעשרה דורות מאדם הראשון שהיו מכעיסים ובאים, כך שבדורו
של נח חיו רשעים גדולים מאד, ובכל זאת הצליח נח לשמור את
עצמו שלא יהא ניסת אחריהם, לא להיות רשע כמותם, ולא זו
בלבד, אלא שגם עלה ונתעלה עד לדרגות של צדיק ותמים, ואם

בדור כזה הצליח נח להגיע לדרגות גבוהות כאלה, על אחת כמה וכמה בדורות אחרים שהיו טובים יותר, שהיה נח מצליח להעפיל למקומות יותר גבוהים, אם כן מה כוונת האומרים שאילו היה בדורות אחרים לא היה נחשב "לכלום" ?

[אף שכן מדויק ממה שכתבה התורה על נח שהיה צדיק תמים "בדורותיו", ומשמע דווקא בדורותיו היה צדיק תמים ולא בדורות אחרים, כבר עמד על זה האלשיך הקדוש, וביאר שנח חי בשני דורות, בדור המבול ובדור הפלגה, בכל אחד משני הדורות האלה היה הקלקול בדבר אחר, בדור המבול היה עיקר הקלקול בעניני קדושה, כדברי הרש"י בפרשת נח, שאפילו בהמה חיה ועוף היו נזקקין לשאינו מינן, וכן אומר רבי יוחנן במסכת סנהדרין (קח.): "מלמד שהרביעו בהמה על חיה, וחיה על בהמה, והכל על אדם, ואדם על הכל" עיי"ש, בדור הפלגה עיקר חטאם היה בעניני כפירה בהי"ת, הם בנו בנין ורצו לעשות מלחמה עם הי"ת, כמבואר במסכת סנהדרין (קט.). עיי"ש¹, רבנו האלשיך מביא בשם הזוהר הקדוש שאדם השומר עצמו בעניני הקדושה נקרא בשם תואר "צדיק", מטעם זה נקרא יוסף בשם "יוסף הצדיק", כיון שהיה שמור וגדור בענינים אלה מאד, גם כאשר נתנסה בניסיון עצום עם אשת פוטיפר עמד בו בגבורה, מטעם זה נקרא גם נח בתואר "צדיק", כיון שהיה נח חי בדור פרוץ מאד בעניני קדושה ובכל זאת הצליח לשמור את עצמו שלא לחטוא.

הדור השני בו חי נח היה דור הפלגה, עיקר חטאם של אנשי דור הפלגה היה בעניני הקשורים לכפירה בה', נח שלא נגרר אחר

---

¹ כך כותב המהר"ל בחידושי אגדות למסכת סנהדרין: "דור המבול עיקר חטאם היה תאוה גופנית, כי השחית כל בשר דרכו. דור הפלגה עיקר חטאם היה במה שאמרו נעשה לנו שם, שרצו לעשות מלחמה עם הקב"ה ודבר זה חטא שכלי...".

דעותיהם הכוזבות, אלא הלך בתמימות עם ה' יתברך, נקרא בתואר "תמים".

זוהי כוונת התורה שנח היה צדיק תמים בדורותיו, היינו בשתי הדורות שבהם הוא חי, דור המבול ודור הפלגה, באחד היה נח בבחינת צדיק ובאחד בבחינת תמים.

בזה ביאר האלשיך זצ"ל את דברי הי"ת לנח (פרק ז פסו' א) :
"... כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה". ונתקשו בזה, מדוע לא הוזכר כאן גם התואר תמים כמו שנאמר בתחילת הפרשה : "נח איש צדיק תמים היה בדורותיו"². וביאר האלשיך זצ"ל שכיון שדיבור זה לנוח היה בדור המבול, לכן השתמש הי"ת רק בתואר צדיק השייך לאותו דור כמו שנתבאר].

בדברי המכתב מאליהו בהבדל בין נח לאברהם

בביאור הדברים נראה, בהקדים מה שיש לשאול עוד בדברי הדורשים את נח לגנאי, שאילו היה נח חי בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום, למה רק בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום ?

מדוע ההשוואה היא בין נח לאברהם דוקא, למה לא אמרו שאילו היה חי נח בדורות של שאר הצדיקים לא היה נחשב לכלום, כמו שאמרו הדורשים לשבח שאלו היה בדור צדיקים היה צדיק יותר ?

בספר מכתב מאליהו חלק ב' (עמו' 157 – 158) כותב הגר"א דסלר זצ"ל, שזה ברור שאם העידה התורה על נח שהגיע לדרגות של צדיק תמים, שודאי נשתלם הוא במידות אלה באמת, באופן

---

² במסכת עירובין (יח.) למדו חז"ל מכאן שאומרים רק מקצת שבחו של אדם בפניו, וכיון שה' דיבר עם נח אמר רק מקצת שבחו

שגם בדורו של אברהם היה נח מצד עצמו נחשב לצדיק ותמים, כלשון הרב דסלר שם: "בבחינת מילוי חלקו בנאמנות, היה נח שווה לכל צדיקי עולם", אומנם כותב הרב זצ"ל כל זה רק ביחס לעבודתו העצמית של נח, מצד הכלים שניתנו לו משמים לעבוד בהם את הי"ת³, את כל אותם כלים ניצל נח עד תום לצורך עבודת ה', בעבור עבודתו זו זכה נח לתארים הגבוהים צדיק ותמים.

אומנם, ממשיך הרב דסלר זצ"ל: "האדם יכול לשנות את המזל בחינת משנה מקום משנה מזל, הן לטוב והן למוטב יכול אדם לשנות מקומו ברוחניות, וממלא משתנים כליו, אדם יכול להרחיב מזלו ולהגיע ליותר מחלקו".

מחדש הרב דסלר זצ"ל, כי הכלים שנתנו לאדם לצורך עבודת ה' עם לידתו, הם אינם מוחלטים ובלתי ניתנים לשינוי, בכוח האדם לגרום לכך שהוא יקבל משמים כלים נוספים לצורך עבודת ה' שלו, הרב דסלר זצ"ל קורא לסוג עבודה זה "הרחבת הכלים".

לבחינה זו אומר הרב דסלר זצ"ל, הגיע אברהם אבינו, מצד הכלים שניתנו לו, בעבודתו הפרטית היה בכוחו של אברהם אבינו להגיע עד לבחינה של אב לארם, להיות ראש ומנהיג למשפחתו, אומנם אברהם אבינו בעבודתו וברצונו העז להנחיל את ידיעת ה' לכלל העולם, הצליח אברהם להרחיב את מזלו, וזכה להיות אב המון גויים, הוא הצליח לקבל עוד כלים נוספים שבאו לידי ביטוי אצלו בגילוי כבוד ה' בעולם.

בנקודה זו היה אברהם אבינו גדול מנח, בעוד שנח הסתפק בלהיות צדיק, שענינו הוא מילוי חובתו המוטלת עליו מצד הכלים שנתנו לו, אברהם שאף לעשות יותר מזה, [הרב דסלר זצ"ל

---

³ הרב דסלר זצ"ל מכנה את אותם כלים שניתנים לכל אדם מראש לעבודת ה' בשם "מזל".

מסביר שאברהם אבינו הגיע לבחינה זו מכח מידת חסד שהיתה טבועה בו, שכן ענין החסד הוא לעשות למעלה מחיובו].

לפי דרכו של המכתב מאליהו זצ"ל יוצא, שמצד עבודת ה' של נח, ביחס למימוש העצמי שבעבורו הוא נברא, ובהתאם לכלים שנתנו לו משמים לצורך זה, אכן הגיע נח לשלמות המרבית שנדרשה ממנו, התביעה כלפי נח לדעת הדורשים אותו לגנאי היתה, על כך שהוא לא הביא את עצמו למצב של הרחבת הכלים, שהוא לא שאף ליותר ממה שניתן לו, כפי מה שעשה אברהם אבינו.

לכן הדורשים את נח לגנאי עושים השוואה בינו לבין אברהם אבינו, כי אברהם הוא הדוגמא לצורת העבודה שנדרשה מנח לעשות ולא עשה.

וזו כוונת דבריהם שבדורו של אברהם אבינו לא היה נח נחשב לכולם, אין בדברים אלה המעטה או ביטול חס ושלום במעלתו של נח בכל מה שקשור לעבודה העצמית שלו, במימוש הפוטנציאל שניתן לו משמים, בכל מה שקשור לייעודו מצד הכלים שנתנו לו עמד נח במשימה במאת האחוזים, הכוונה בדבריהם היא לחלק של הרחבת הכלים, בכל מה שקשור לעבודה זו נח לא עשה ולא כלום.

אי שאיפה ליותר ברוחניות – גנאי

ועדיין צריך ביאור, מדוע השתמשו חז"ל במונח "גנאי" ביחס לנח, האם רק בשל העובדה שהוא לא השתדל להשיג יותר מהווה זה סיבה להשתמש כלפיו בלשון "גנאי" ?

אכן כן כותב הרב דסלר זצ"ל : "למדנו מכאן שזהו גנאי וביזיון, ביזוי כבודו יתברך כביכול, שכן אם ישנה אפשרות לכבד

את ה' עוד יותר, איך ימנע מזה? והצדיק נתבע על זה... תובעים מהאדם לא רק את מה שיכול להשיג בתורה בכשרונותיו ובכוחות נפשו, אלא גם מה שהיו מחדשים לו במזל כשרונות חדשים מן השמים...". עכ"ל.

לפי מה שהוא

"ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף העוד אבי חי ולא יכלו אחיו לענותו כי נבהלו מפניו". (בראשית פרק מה פסוק ג)

"אבא כהן ברדלא אמר אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה, ... יוסף קטנן של שבטים היה ולא היו יכולים לעמוד בתוכחתו ... לכשיבוא הקב"ה ויוכיח כל אחד ואחד לפי מה שהוא, שנאמר והוכיחה ואערכה לנגדך, על אחת כמה וכמה". (בראשית רבה פר' צג אות י)

בפרוש יפה תואר על המדרש שם כותב: "אמר לפי מה שהוא ולא לפי מעשיו, משום שיש אנשים שיש להם התנצלות קצת על חטאם, אומנם לפי טבעם אינה כלום ויכלו להתגבר על הסיבה אשר הביאה אותם לחטא זה, וגם יש צדיק אשר לפי כוחו והכנתו יכול להיות צדיק יותר, ולכן יתחשב לפני ה' לרשע וכו', וזהו שאמר לפי מה שהוא, כי ה' יוכיחהו לפי מה שהוא בתכונתו ויכול להיות, ולא לפי מעשיו, וזה שמביא את הפסוק והוכיחה ואערכה לעיניך, כי יעריך ה' את מעשיו כפי הכנתו ויחיכהו עכ"ל.

מבואר בדברי היפה תואר זצ"ל, שפירוש אמת הדין הנקראת "לפי מה שהוא" הוא כפשוטו, לפי מה שהוא, האדם, זה העומד בעת לדין, אין הוא נידון רק על גודל או סוג המעשים שעשה, אלא נידון הוא גם על מה שבכוחו היה לעשות ולא עשה, עד היכן שהיה בכוחו להגיע ולא הגיע, גם על כך נתבע הוא ביום הדין, וזהו לפי מה שהוא.

גם אם ביחס לשאר בני אדם עשה העומד לדין מעל ומעבר, מכל מקום הוא יתבע על שלא הגיע להיות מה שהיה בכוחו להיות, על שלא ניצל את כל הכלים שניתנו לו, את כל הפוטנציאל שהיה גלום בו עד תום, זוהי אמת המידה הנקראת של "לפי מה שהוא".

על פי המהלך של הרב דסלר זצ"ל נוכל לומר ביאור נוסף בביאור אמת הדין הנקראת "לפי מה שהוא" שלא רק על מה שהיה בכוחו של האדם להגיע בהתאם לכלים שנתנו לו מצד מזלו הוא נתבע, אלא גם על כך שהוא לא ביקש "הרחבת הכלים", שלא פעל להביא לידי כך שיקבל משמים עוד כלים אחרים להשתמש בהם לעבודת ה', כפי שהיתה התביעה על נח.

הטענה על יהושע מדוע לא הגיע ליותר

"ויאמר ה' אל משה קח לך את יהושע וגו' ונתת מהודך עליו וגו' (במדבר פרק כז פסוק יח-כ)

"ונתת מהודך עליו ולא כל הודך זקנים שבאותו הדור אמרו, פני משה כפני חמה, פני יהושע כפני לבנה, אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה". (בבא בתרא עה.)

אופן התבטאותם של זקני אותו הדור ביחס ליהושע, מעידה על כך שתביעה לא קטנה היתה על יהושע שלא הגיע לדרגה הגבוהה הנקראת "פני חמה".

אף שאין לנו כל אחיזה והבנה במושגים גבוהים כמו "פני חמה" או "פני לבנה", מכל מקום ברור הדבר שמונחים אלו מרמזים לדרגות נאצלות וגבוהות עד למאוד, על כל דורותיו של עם ישראל, ספק אם היה מי שהצליח להעפיל לרום כזה זולת משה רבנו ויהושע בן נון.

כיון שכך צריכים אנו להבין את סיבת התביעה שהיתה על
יהושע בן נון על כך שלא הגיע לדרגה של פני חמה, שכך מכל
מקום לדרגה של פני לבנה כן הגיע, מה לה א"כ לבושה וכלימה
אצל מי שפניו הם כפני לבנה ?

לפי מה שביארנו שאין האדם נתבע ביחס למה שעשה אלא
ביחס למה שהיה בכוחו לעשות, ניתן לומר אף שדרגת פני חמה
הינה דרגה רמה וגבוהה מצד עצמה, מכל מקום עדיין היה מקום
לתביעה על יהושע, שכך מצד היותו תלמידו של משה רבנו, בכוחו
היה להביא לידי כך שהוא יקבל כלים נוספים שעל ידם יגיע לדרגה
של פני חמה, על כך היו אומרים זקני אותו הדור "אוי לה לאותה
בושה ואוי לה לאותה כלימה", כי זוהי אמת מידה על פיה נידון
האדם, לא רק ביחס למימוש הכלים שנתנו לו בשעת לידתו,
אלא גם ביחס למה שיכל להגיע ולא הגיע, ומי שלא השתדל
להגיע ליותר גנאי הוא לו.

